

**úvod do morfologie
a fylogeneze rodu**

ÚVOD DO MORFOLOGIE RODU

Sasanky jsou oddénkaté nebo hlíznaté byliny s listy zpravidla trojklanně peřenodílnými. Při růžici řapíkatých, trojdílných přízemních listů vyrůstají bezlisté stonky s přesleny listenů, nad nimiž v chudých okolících nebo soliterně vyrůstají velké květy; ty mívají po pěti nebo více tepalech, chránících množství v počtu neustálených tyčinek a pestíků. Plodem je nažka v různorodých, pro sekci charakteristických podobách. Sasanky rostou ve stepních a lesnatých oblastech po celé severní polokouli (některé pronikají do jihoamerických velehor) zhruba ve stotřiceti druzích.

ÚVOD DO FYLOGENEZE RODU

Skupina rodů zahrnující sasanky, jaterníky a koniklece bývá v čeledi pryskyřníkovitých vyčleňována s úzce příbuznými plaménky (*Clematis*) v podčeledi *Anemonoideae* (TACHTADŽJAN 1996, THORNE 2000). Molekulární data (JOHANSSON 1995) shledávají však tuto skupinu stěží opodstatněnou a včleňují ji do podčeledi *Ranunculoideae*.

taxony s chromozomovou sadou $2n=7$

morfologicky velice různorodé, sdružují jaterníky (*Hepatica*) se sasankami sekcí *Homalocarpus*, *Anemonidium* a *Pulsatilloides*

nažky zpravidla lysé, myrmekochorní (*Hepatica*) nebo anemochorní (potom obvykle křídlaté)

rozšířeny asi ve dvaceti druzích v lesích a horách celé severní polokoule

taxony s chromozomovou sadou $2n=8$

rovněž extrémně různorodé - spojují koniklece (*Pulsatilla*) a jim blízké gondwanské rody *Knowltonia* a *Barneoudia* se sasankami sekcí *Anemone* (*Eriocephalus*), *Eriocapitella* a *Anemonanthea* (někdejší sekce *Rivularidium* má zástupce v $n=7$ i $n=8$ taxonech)

nažky obvykle chlupaté, myrmekochorní (*Anemonanthea*) nebo anemochorní (potom s péřitými přívěsky nebo hustě vlnaté) přes 100 druhů po severní polokouli i v horách jižní polokoule

Jaterníky a koniklece jsou tradičně rozpoznávanými rody, separovanými od sasank na bázi morfologických dat (především v morfologii nažek). Data molekulární (Hoot 1995, SCHUETPELZ & al. 2001) nicméně ukazují na provázanost těchto taxonů s rodem *Anemone* ► především vyčlenění rodů *Pulsatilla* a *Knowltonia* učiní nejen sasanky v nejširším slova smyslu, ale dokonce i n=8 taxony skupinou vysoce parafyletickou.

A. hepatica L.

A. acutiloba Laws.

sasanky (jaterníky) skupiny *Hepatica*:

neztlustlé oddenky pokryté bázemi odumřelých listů; trojdílné listy raší po odkvětu

trojpřeslen celokrajných listenů posunut pod květ ► nahrazuje chybějící kalich

květy 5-10četné, nažky řídce pýřité s elaiosomem (► myrmekochorie)

na šest druhů v lesích celé severní polokoule

A. narcissiflora L.

A. canadensis L.

skupiny *Anemonidium* a *Homalocarpos*:

byliny s krátkými silnými oddenky

list v růžici dlanitosečné, bezlisté květonosné stonky vyrůstají z bočních pupenů

květy bez nektarií vyrůstají z paždí bazálně srostlých listenů v okolíku

asi 10 druhů v horách celé severní polokoule

A. pulsatilla L.

A. hupehensis BOYNTON

skupiny *Pulsatilla* a *Eriocapitella*:

trsnaté byliny s vícehlavými oddenky, s listy peřenodílně skládanými; asi 40 druhů

květy nad límcotvarými trojpřesleny brakteol (často dřipených v lineární úkrojky), trojčetné s dvěma kruhy tepalů (vnější tyčinky pak často přeměněny v medníky) nebo pětičetné

nažky vlnaté nebo s dlouhými přívěsky

A. coronaria L.

A. apennina L.

skupiny *Anemone* a *Anemonanthea*:

rostliny se silnými, nečastěji dřevnatějícími oddenky nebo hlízami

listy dlanitodílné, listeny jim podobné

květy soliterní nebo v chudých okolících, pěti nebo šestičetné, bez nektarií, nažky řídce anebo vlnatě chlupaté

na 70 druhů po severní polokouli a v Andách

GEOGRAFICKÉ ROZŠÍŘENÍ

DOPORUČENÁ LITERATURA:

HOOT S.B., PALMER J.D. & REZNICEK A.A.: Phylogenetic relationships in *Anemone* based on morphology and chloroplast DNA variation. *Systematic Botany* 19 (2): 169-200, 1994

SCHUETPELZ E., HOOT S.B, SAMUEL R, EHRENDORFER F: Multiple origins of Southern Hemisphere *Anemone* species (*Ranunculaceae*) based on plastid and nuclear sequence data. *Plant Systematics and Evolution* 231: 143-151, 2001